

Hét nap, hét dráma, avagy a bűvös hetes és a műfordítás

Egyetemközi nyári műfordító műhely a PKE-n

Kultúra

Hetedik alkalommal szervezte meg közösen a *Hét nap, hét dráma* elnevezésű nyári műfordító műhelyt a magyarországi Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE) és a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem (PKE). Egy számmisztikával foglalkozó tudós ennyi hetes láttán bizonyára mindenféle érdekességet megállapítana a táborról. Hát még ha azt is tudná, hogy ráadásul Somló Ágnes műfordító, egyetemi adjunktus, a Pázmány Egyetem oktatója, a műhely vezetője és a magyarországi csapat július 7-én, este hét óra körül érkezett meg Nagyváradra. A táborzáró felolvasósínházi est után SOMLÓ ÁGNES mesélt az idei műfordító műhely érdekességeiről és további terveiről.

Az orosz webjegyesektől a bizarr cseresznyésig

Minden második évben Váradon, a PKE-n tartják meg a tábor, a műfordító műhely másik színhelye Piliscsabán a Pázmány. A közös szervezés ötlete egy csíkszeredai konferencián vetődött fel. Somló Ágnes és Maior Enikő (egyetemi docens, PKE, a Bölcsészettudományi és Művészeti Kar

Műfordítók csapata a felolvasósínházi esten

dékánja) kávézás közben beszélgettek arról: milyen jó volna, ha Váradon is bele lehetne kóstolni a műfordítás kulisszatitkaiba. És az idén már a hetedik közös tábornál tartanak. Izgalmas kísérlet ez a műhely, amelynek során közösen alkotnak, közösen finomítják, csiszolják a lefordított szövegeket, inspirálva, ösztönözve, bátorítva egymást.

Az egyhetes tábor idején hat nap alatt hét rövid drámát fordítanak le, a hetedik napon pedig felolvasósínházi esten bemutatják a magyar nyelvre lefordított műveket. A darabokat Somló Ágnes választja ki. Bóklászik a neten, keres és talál jó szövegeket. Fiatal (amerikai, brit, ausztrál) kortárs szerzők darabjait keresi. A tábor előtt fölveszik a kapcsolatot a szerzőkkel, beleegyezésüket kérik, hogy lefordíthassák és felolvasóesten bemutathassák a drámát, így kiküszöbölik azt, hogy később gondok adódjanak a szerzői jogok miatt. Van, aki eleve úgy ajánlja a drámáját, hogy ingyenes, más pedig csak jelképes összeget kér. Van olyan szerző, aki már „ismerős”, mert az előző években is választottak tőle darabot. Ilyen Nick Zagone, aki visszatérő vendég, illetve említhető Alex Broun, ez utóbbinak két drámáját is színre vitték Budapesten, a Bethlen Téri

Színházban. „Általában tizenöt-husz drámát összekeresgéllek. Ezeket továbbítom az asszisztenseimnek, végül kiválasztunk hetet” – mesélte a táborvezető műfordító. Ezeket a kiválasztott darabokat megkapják e-mailen a tábor résztvevői, elosztják egymás között, hogy ki melyik szöveget tanulmányozza, melyikből készíti nyersfordítást. Ez a kiindulási pont. Aztán a műhelymunka során közösen dolgoznak, minden nap ízekre szednek egy-egy drámát, lebontják a mű összes burkát. Együtt alkotva hatványozódik a tehetség. „Műfordítókkal, asszisztensekkel, diákokkal összesen voltunk most tizenöten. Az idei táborra is jellemző volt a jó hangulat, felszabadultság. Együtt tapasztalhattuk meg az alkotómunka szépségeit, örömeit. Valakinek mindig eszébe jutott valami jó ötlet. Valahogy úgy alakult, hogy az idén minden kiválasztott drámára az abszurd, illetve a groteszk volt leginkább jellemző, olykor megspékelve jóféle fekete humorral. Két klasszikus dráma (Tennessee Williams: *Macskák a forró bádogtetőn*; Anton Pavlovics Csehov: *Cseresznyés-kert*) paródiája is gazdagította a repertoárt” – tudtuk meg Somló Ágnesről.

A táborzáró felolvasószínházi esten az érdeklődők meghallgathatták a drámákat a PKE új épületének emeleti aulájában. A műfordítóknak Farkas Antal nagyváradi-velencei református lelkész színjátszó csoportja is besegített az előadásba. Történt ugyanis, hogy a lelkes velencei színjátszó csapat néhány tagja és a református pap-költő is vállalta pár drámának a felolvasását. Aztán a fordítók és néhány barátjuk vette át a szót, s az ő előadásukban hallgathattuk meg a többi darabot. Volt itt filozofáló taxisofőr, hálaadási ünnep előtt elmélkedő pulyka, orosz webmenyasszonyok titkai, megtudhattuk, mit keres a *Feka a szomszéd háztetőn*, milyen *A bizarr cseresznye*, miért akad ki a smooth jazztől egy derék rádiós, *A három napkeleti bölcs kevésbé bölcs öccsei* pedig a *Brian élete* című kultfilm világát, iróniáját idézte meg valamelyest, jó humorral, csöppet sem bántó módon.

Az első négy műfordító műhely anyagából tavaly megjelent egy válogatáskötet a L'Harmattan Kiadónál, és az egyik drámát egy kis budapesti színház be is mutatta, újságolta örömmel Somló Ágnes. Hozzáfűzte: mindez azért is meglehetősen jó, mert a műhelyek céljai közé tartozik, hogy a darabok bekerüljenek a magyar nyelvű kultúra körforgásába. Remé-

li, az ötödik, hatodik és hetedik táborban lefordított műveket is sikerül majd egy újabb könyvben megjelentetni, hiszen szépen gyűl az anyag.

Afrika-szerelem és útravaló Göncz Árpádtól

Somló Ágnes életének két nagy szerelme: a színház és az afrikai irodalom. Már egész fiatalon, egyetemistaként került az afrikai irodalom bűvkörébe. Harmadévesként egy bécsi könyvesboltban bukkant rá egy afrikai antológiára: az 1971-es Charles R. Larson-féle kötetre. E válogatás jóvoltából az afrikai irodalom legjavával találkozott. Ettől fogva tudatosan kereste afrikai szerzők angol nyelven megjelent műveit. Fordított ghánai, dél-afrikai, szenegáli szerzőktől, egy kongói meséből meg rádiójátékot írt.

Ayi Kwei Armah ghánai író *A szépek még nem születtek meg* című regénye 1975-ben jelent meg magyarul, Göncz Árpád fordításában. (Az eredeti mű 1969-ben látott napvilágot.) Somló Ágnes beleszeretett Armah negyedik regényébe, melynek címe *The Healers (A gyógyítók)*. E művet a *Nagyvilág* című folyóirat 1983/6. számában mutatta be egy tanulmányban, és a lapszámban két részletet is közzétettek a regényből, az egyiket Göncz Árpád, a másikat Somló Ágnes fordította. A mester azt üzentte Ágnesnek: „Ezt a gyereket az Isten sem menti meg a műfordítástól.” Ágnes erre emlékezve megjegyezte: „Ez nekem komoly, szívmengető útravaló volt a pályám kezdetén.”

Aztán az Európa Könyvkiadó megbízta Somló Ágnest azzal, hogy állítson össze egy kötetet az afrikai népek meséiből. E mesék egyebek mellett azért fontosak, mert ezek alapozzák meg a nagy afrikai írók sajátos világát is, ezekből a gyökerekből táplálkoznak.

Athol Fugard dél-afrikai író *Tsotsi* című regénye magyarul *A halál mosolya* címmel látott napvilágot a Magvetőnél 1989-ben, Somló Ágnes fordításában. A műből készült film 2006-ban elnyerte a legjobb külföldi filmalkotásnak járó Oscar-díjat. Ám a film az apartheid, vagyis a faji elkülönítés politikája nélkül afféle dél-afrikai környezetben játszódó krimivé szelídült.

Az afrikai ember másként látja a világot, másmilyen az életfilozófiája, szemléletmódja, még az idő mint olyan is más jelentéssel bír az életében. Somló Ágnes szerint a fordí-

Farkas Antal és a várad-velencei színjátszó csoport

tónak egyik legfontosabb feladata: miként lehet az ismeretlent ismerőssé tenni. A műfordítás egyfajta kulturális misszió; úgy közvetíteni az író üzenetét, hogy az olvasó megértse és átérezze azt. A műfordító segít az ismeretlen, illetve a másság kelte félelem legyűrésében. A műfordító felelőssége a művészileg átélte és átélhető igazság közvetítése, valamint saját kultúránk, saját világunk horizontjának tágítása – akár Afrikával is.

Somló Ágnes mindeközben a nyugdíjas éveit tervezi. Természetesen sokat szeretne unokázni, ám a műfordítást sem hagyja cserben. A fiókjá mélyén várakoznak lefordítandó anyagok, versek, novellák, miegyebek. No meg mindenképpen szeretné befejezni a már elkezdett Armah-regény, a *The Healers (A gyógyítók)* lefordítását. Ezt a művet is inspirálták az afrikai mesék, mítoszok, ezért varázslatos hangulatú, olykor költői, amolyan afrikai mágikus realizmus. Mindemellett egy fiú fejlődésregénye, ahogyan eljut a férfiúvá válásig. *A gyógyítók* történelmi regény is, színhelye a mai Ghána a 19. században. Az egykori Aranyparton a 17. század vége felé jött létre az Asanti birodalom magja, az akan népek katonai, politikai szövetsége. A 19. század elejére az Asanti birodalom és Anglia erőteljesebben szembekerült egymással. Afrika beteg, és a beteg társadalom peremén él a gyógyítók kicsiny csoportja. A gyógyító nem varázsló. A gyógyító jóval több, mint javasember. A gyógyító orvos, pszichológus és filozófus egy személyben. Tudását

szigorú erkölcsi feltételek kíséretében adja át a remeteéletet vállaló növendékeknek. A remeték a beteg emberek gyógyítása mellett Afrika meggyógyításáért, újbóli egybeforrasztásáért is ténykednek, álmuk a múltból felidézett, egészséges, egészséges Afrika. Armah szerint: „Amikor különböző csoportok, amelyeknek természettől fogva egyetlen egységet kellene alkotniuk, egymással csapnak össze, az is betegség.” Tanulságul még egy idézet Armahtól: „Ha a múlt elmondja neked, hogy az akanok s a többi fekete nép egy volt valami-kor, akkor tán azt is elmondja, hogy ez a mi mostani megosztottságunk nem örökkévaló. Egyek voltunk a múltban. Egyek lehetünk a jövőben is.”

Ennyit most *A gyógyítókról*, amely régi szívügye a műfordítónak. Tervek tehát vannak bőven a nyugdíjas esztendőkre is. A műfordító műhely stafétabotját pedig lassacskán átadja valamelyik volt tanítványának. S ahogy e befejező sorokat írom, az a gondolat erősödik föl bennem, hogy a jó műfordítók is gyógyítók.

TÓTH HAJNAL

A hét dráma a hetedik műfordító táborból

Eric Ferguson: *Filozófia és egyéb zöldségek*
(Fordította: Csurja Csaba és Sánta Lúcia)

Alex Broun: *Rupert és a hét orosz webjegyes*
(Fordította: Kovács Ivett és Weiner Viola)

Joseph Zeccola: *Feka a szomszéd háztetőn*
(Fordította: Bozsódi Nagy Orsolya, Kormos Bálint és Túrós Henriett)

Mike Rothschild: *Ez volt a mi zenénk*
(Fordította: Makai Luca és Zsirka Richárd)

Nick Zagone: *A három napkeleti bölcs kevésbé bölcs öccsei* (Fordította: Lux Hanna és Zalavári Anna)

Wade Bradford: *Terri és a pulyka* (Fordította: Molnár Edina, Sáfrány Anna Viola és Zeleznik Regina)

Walter Wykes: *A bizarr cseresznyés* (Fordította: Buzás Enikő és Ratkovics Lili)

A darabok végső formájukat a VII. Drámafordító Műhely alkotóközösségétől kapták.